

Nr data
karyno - 26 z 25. 11. 1999

Plan sytuacyjny SKALA 1:10000

Powstanie garnizonu wojskowego i zespołu koszarowego w Jabłonnej (obecnie w granicach powstałego w początku XX w. miasta Legionowa) datuje się na początek lat 90-tych XIX w. Bezpośrednim powodem wyboru lokalizacji zespołu na obecnym miejscu było dogodne położenie terenu wewnątrz tzw. Warszawskiego Rejonu Fortecznego obejmującego twierdze w Modlinie (Nowogrodzie), Warszawie i Zegrzu oraz przy skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych – Traktu Kowieńskiego (Petersburskiego) z linią Kolei Nadwiślańskiej.

Zabudowania garnizonu zlokalizowano w pobliżu stacji kolejowej Jabłonna, po północnej stronie torów kolejowych i po obu stronach Traktu Kowieńskiego.

Rozwój i rozbudowę zespołu koszarowego w Jabłonnej podzielić można na trzy zasadnicze etapy związane ze wznoszeniem zabudowań dla kolejno lokowanych na terenie garnizonu jednostek wojskowych. Zasadniczy okres tworzenia garnizonu rozpoczął się w 1891 r. a zakończył z końcem XIX stulecia.

Pierwszy etap budowy datuje się na lata 1891 – 1892. W 1891 r. wzniesiono zespół parterowych i piętrowych drewnianych budynków koszarowych na potrzeby 2. zegrzyńskiego batalionu piechoty fortecznej. Był to pierwszy oddział rosyjski zakwaterowany w Jabłonne. Budynki wzniesiono po obu stronach traktu. W końcu 1892 r. zespół koszarowy znacznie rozbudowano wznosząc szereg nowych budynków dla dwóch rezerwowych pułków piechoty – 192. drohiczyńskiego i 193. wawerskiego. Zespół rozplanowano po obu stronach traktu, prawdopodobnie wzorując się na układzie obozu legionów rzymskich z podziałem na cztery części z taką samą ilością budynków w każdej z części. W sumie wzniesiono około 40 budynków parterowych i piętrowych, głównie z drewna, w części z murowanymi kłatkami schodowymi.

SYTUACJA – zespół budynków koszarowych – poszczególnych jednostek wchodzących w skład garnizonu w Jabłonnej usytuowany jest w centralnej części dzisiejszego miasta Legionowa na wschód od centrum dzisiejszego miasta. Usytuowany po dwu stronach ul. Zegrzyńskiej, od zachodu ograniczony linią torów kolejowych, od wschodu ul. Strużańską i granicą zabudowy dzisiejszego osiedla Piaski a od południa ul. Wąską.

W skład zespołu wchodzi trzy grupy budynków, pochodzące z trzech etapów rozbudowy garnizonu:

1. Budynki w północnej części zespołu, pomiędzy liniami torów kolejowych (we władaniu Urzędu Miasta i Gminy w Legionowie jako tzw. „Osiedle Kozłówka”) i na terenie funkcjonującej jeszcze jednostki I Warszawskiej Dywizji Wojsk Zmechanizowanych im. T. Kościuszki po północnej stronie ul. Zegrzyńskiej pochodzą z drugiego etapu rozbudowy. Do chwili obecnej zachowało się około 15 budynków.
2. Budynki po południowej stronie ul. Zegrzyńskiej pochodzą z pierwszego etapu budowy garnizonu. Obecnie z tego okresu pochodzi jedynie zachowany drewniany budynek kasyna. W początku 2002 r. rozebrany został drewniany budynek z murowaną kłatką schodową pochodzący również z tego okresu, położony na terenie fabryki „AVIOTEX”, wzniesionej na terenie garnizonu.
3. Budynki położone w północnej części zespołu, wzdłuż ul. Strużańskiej i ul. Wąskiej, wzniesione w ostatnim etapie rozbudowy garnizonu. Zachowały się trzy duże budynki koszarowe oraz 4 mniejsze budynki administracyjne.

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne zespół budynków koszarowych	17. Użytkowanie obecne budynki koszarowe, mieszkalne usługowe, częściowo nieużytkowane
--------------	---------------------------	--	--

18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja (po 1945 r.)

Zapewne prowadzono bieżące prace remontowe poszczególnych budynków, brak jednak informacji o prowadzeniu kompleksowych prac całości lub części zespołu.

W latach 70- i 80-tych na terenach po północnej stronie ul. Zegrzyńskiej (pierwotnie centralna część terenu jednostek pomocniczych) zbudowano bloki mieszkalne, niszcząc istniejące jeszcze budynki historyczne. Po południowej stronie ul. Zegrzyńskiej rozbudowano zakłady sprzętu turystycznego „Aviotex”.

Kompleksowe prace remontowe i modernizacyjne prowadzono jedynie w zespole budynków w trójkącie pomiędzy torami kolejowymi w 2000 r. z przeznaczeniem na komunalne budynki mieszkalne.

19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)

W chwili obecnej zespół koszarowy na terenie Legionowa zachowany jest w stanie szczątkowym. Z budynków drewnianych z pierwszego etapu budowy zachował się jedynie budynek kasyna, nadpalony i systematycznie dewastowany wymaga podjęcia bardzo pilnych prac remontowych.

W najlepszym stanie technicznym pozostają budynki niedawno zaadaptowane wtórnie przez gminę w Legionowie na cele mieszkalne w trójkącie pomiędzy torami kolejowymi. Przeprowadzono kompleksowe prace remontowe i adaptacyjne budynków, niestety elewacje zostały otynkowane, co spowodowało zatarcie wyglądu charakterystycznego dla murowanych budynków koszarowych z garnizonu.

Budynki pozostające nadal w użytkowaniu wojska na terenie jednostki dzięki bieżącym remontom są zachowane w stanie dobrym.

Najgorszy stan zachowania prezentują budynki położone po południowej stronie ul. Zegrzyńskiej wchodzące w skład dawnej jednostki balonowej. W chwili obecnej większość budynków jest opuszczona i brak jest planów na ich zagospodarowanie. Systematycznie okradane i dewastowane – liczne podpalenia mogą w niedługim czasie stać się ruiną.

20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie

Większość budynków kwalifikuje się do przeprowadzenia generalnego remontu elementów konstrukcyjnych.

W trybie natychmiastowym należy zabezpieczyć budynki nieużytkowane przed dostępem osób trzecich by nie dopuścić do kolejnych dewastacji oraz zabezpieczyć przed dalszym niszczeniem. Docelowo należy znaleźć nowych użytkowników i przeprowadzić remonty generalne budynków.

21. Akta archiwalne i źródła ikonograficzne (rodzaj, numer i miejsce przechowywania)

23. Uwagi różne

24. Opracowanie karty ewidencyjnej

tekst Izabella Sadowa, XI 2002 r. *Izabella Sadowa*
imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki Izabella Sadowa, XI 2002 r. *Izabella Sadowa*
imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. Izabella Sadowa, XI 2002 r. *Izabella Sadowa*
imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowywania negatywów archiwum własne

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

22. Bibliografia

1. J. Szczepański, Obóz Hurki. Dzieje garnizonu w Legionowie do 1918 r., Legionowo 1997.
2. J. Szczepański, Powiat legionowski na starej pocztówce, Legionowo 2002.

25. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

26. Załączniki

Wkładki szt. 2

1. Miejscowość.....Legionowo.....	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina.....Legionowo.....	ZESPÓŁ BUDYNKÓW KOSZAROWYCH	c.d. poz. 12 – HISTORIA
3. Województwo.....mazowieckie.....	GARNIZONU W JABŁONNEJ	

c.d. poz. 12 – HISTORIA:

Drugi etap rozbudowy nastąpił w latach 1896 – 1897. W tym okresie wzniesiono nowe, prawie wyłącznie murowane budynki dla 4. batalionu kolejowego. Nowe koszary zlokalizowano na północny – zachód od istniejących budynków, w pobliżu willi „Kozłówka”, po obu stronach linii kolejowej odchodzącej od Kolei Nadwiślańskiej do twierdzy w Zegrzu. Budynki zbudowane w rozwidleniu linii kolejowych służyły żołnierzom służby czynnej a budynki po południowej stronie zamieszkiwały rodziny wojskowych oraz mieściło się tam dowództwo batalionu i klub oficerski. W 1897 r. przy rozwidleniu torów zbudowano garnizonową stację kolejową.

Rozbudowę garnizonu w Jabłonnej zakończył trzeci etap budowy w końcu lat 90-tych XIX w. Nowe budynki wzniesiono dla Oddziału Balonowego Warszawskiego Rejonu Fortecznego, sformowanego w garnizonie w Jabłonce w 1898 r. Zlokalizowane zostały u zbiegu Traktu Kowieńskiego z drogą forteczną biegnącą do Strugi (obecna ul. Strużańska). Cegłę zakupiono w firmie Halbera w Markach. Wzniesiono nowe budynki murowane z cegły, mieszczące izby żołnierskie, mieszkania oficerów i kancelarie. Przy koszarowcach wzniesiono małe, murowane latryny oraz szereg parterowych budynków mieszczących zbrojownię, warsztaty i magazyny. Na wschód od nowych budynków (na terenie koszar jednostek pomocniczych z 1892 r.) zbudowano dwa identyczne, murowane budynki zlokalizowane po obu stronach traktu, mieszczące prawdopodobnie kwaterę dowódcy oddziału oraz klub oficerski. Po drugiej stronie traktu, na przedłużeniu ulicy Strużańskiej usytuowano londowisko balonów – port balonowy ze stacją meteorologiczną oraz drewniane hangary dla balonów. Na wyposażeniu jednostki było 5 balonów kulistych.

Prawdopodobnie projektantem budynków koszarowych i nadzorującym prace związane z budową garnizonu w Jabłonce (w całym okresie budowy we wszystkich etapach rozbudowy) był starszy technik (architekt) Wiktor Junosza Piotrowski, absolwent petersburskiego Instytutu Inżynierów Cywilnych i projektant zespołów koszarowych na całym terytorium ówczesnego imperium rosyjskiego – m.in. koszar na Pradze i przy ul. Rakowieckiej w Warszawie, w Białymstoku i Ostrogu.

Budynki koszarowe nawiązują swoim wyglądem do tzw. „stylu wielkoruskiego”, oficjalnego dla rosyjskiego budownictwa wojskowego i stanowiącego element rusyfikacji ziem podbitych.

W 1899 r. z rozkazu cara Mikołaja II ukończone koszary w Jabłonce nazwano oficjalnie „Obozem im. Feldmarszałka Hurki”. Garnizon liczył wówczas około 4 tys. żołnierzy i osób cywilnych mieszkających w budynkach koszarowych i najbliższej okolicy. Dla potrzeb prawosławnych mieszkańców i żołnierzy wzniesiono pomiędzy 1893 a 1894 r. dwie drewniane cerkwie pułkowe, w okresie powojennym zamienione na kościoły katolickie. Na potrzeby garnizonu na jego terenie działało gospodarstwo rolne, fabryka mydła oraz szereg drobnych zakładów rzemieślniczych. Cmentarz garnizonowy zlokalizowano w niedalekim Wieliszewie.

W 1905 r. jednostka balonowa uległa reorganizacji, zwiększył się jej stan liczebny żołnierzy i sprzętu balonowego, a po 1910 r. została wyposażona w nowoczesne sterowce. Po I Wojnie Światowej jednostka balonowa w Jabłonce stała się załącznikiem polskich wojsk balonowych. W jednostce stacjonowała też niewielka sekcja samolotowa.

Wkładkę założył..... Izabella Sadowa, XI.2002 r.....

Miejsce przechowywania negatywów:archiwum własne.....

Wzór ODZ 1995r.

W 1910 r. pułki rezerwowe z garnizonu zostały zreorganizowane i rozwiązane a ich miejsce zajął 8. estlandzki pułk piechoty.

W latach I Wojny Światowej (1915-18) w jednostce stacjonowały rezerwowe wojska niemieckie a cały garnizon nosił nazwę „Lager Jablonna”.

Po odzyskaniu niepodległości koszar zajęte zostały przez Wojsko Polskie. Przy jednostce rozwijała się osada mieszkalna oraz letniskowa, która stała się czynnikiem bezpośrednio wpływającym na powstanie w latach 20-tych miejscowości a później dzisiejszego miasta Legionowa.

Po II Wojnie Światowej zespoły koszarowe znajdowały się pod administracją wojskową. Większość budynków i terenu zajmował garnizon I Warszawskiej Dywizji Wojsk Zmechanizowanych im. T. Kościuszki. Na części terenu jednostki balonowej utworzono zakłady produkujące spadochrony a później namioty „Aviotex”.

Od początku lat 90-tych XX w. wojsko rozpoczęło systematyczne opuszczanie poszczególnych obiektów i terenów koszarowych, obecnie jednostka wojskowa zajmuje jedynie dawne budynki administracyjne batalionu kolejowego po południowej stronie torów kolejowych do Zegrza. Budynki batalionu kolejowego w rozwidleniu torów zaadaptowane zostały przez Urząd Gminy w Legionowie na budynki mieszkalne a zespół koszarowy przy ul. Strużańskiej znajduje się w stanie postępującej ruiny w zasobach Wojskowej Agencji Mieszkaniowej. Większość istniejących poza jednostką wojskową zachowanych dawnych jest obecnie nieużytkowanych bądź użytkowanych niezgodnie z pierwotnym przeznaczeniem i w znacznym stopniu przekształconych.

c.d. poz. 4 – NR EW. GRUNTÓW:

Działki numery ewidencyjne z obrębu 21:

Ministerstwo Obrony Narodowej – dz. nr ew.: 1/10, 1/12, 1/13, 1/96, 1/97, 1/99, 2/4, 2/5, 2/11, 2/12, 2/15, 2/16, 2/17, 2/18, 2/20, 3/10, 6/1.

Wojskowa Agencja Mieszkaniowa – dz. nr ew.: 1/15, 1/102, 2/13, 2/14, 2/19.

Urząd Miasta i Gminy w Legionowie – dz. nr ew.: 1/96, 1/98

Zakłady Sprzętu Turystycznego „Aviotex” – dz. nr ew.: 2/3.

c.d. poz. 8 – WŁAŚCICIEL:

Skarb państwa i Ministerstwo Obrony Narodowej w imieniu skarbu państwa, ul. Klonowa 1, Warszawa

c.d. poz. 9 – UŻYTKOWNIK:

Agencja Mienia Wojskowego, Al. Niepodległości 218, Warszawa

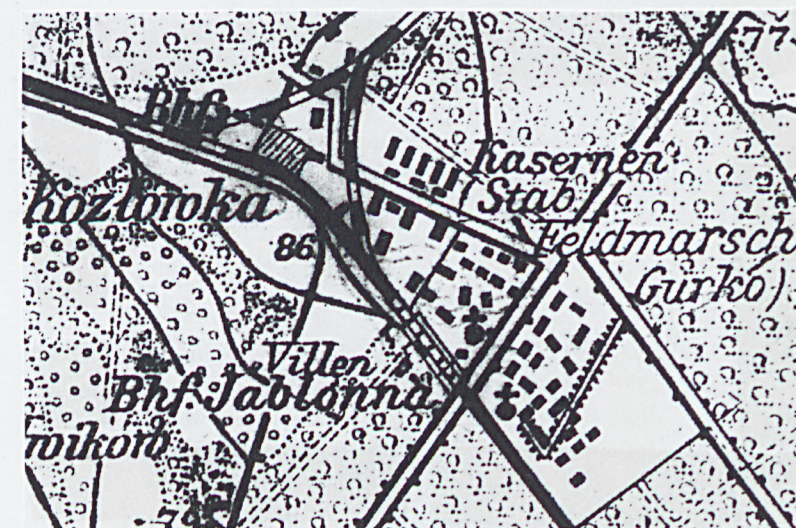
Wojskowa Agencja Mieszkaniowa, ul. Zegrzyńska 17, Legionowo

Wojskowa Przychodnia Lekarska, ul. Zegrzyńska 8, Legionowo

c.d. poz. 10 – REJESTR ZABYTKÓW:

Kasyno Oficerskie - A 26 z 25.11.1999 r., pozostałe budynki wpisane do rejestru – A 36 i 37 z 16.09.2002 r.

1. Miejscowość.....Legionowo.....	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina.....Legionowo.....	ZESPÓŁ BUDYNKÓW KOSZAROWYCH GARNIZONU W JABŁONNEJ	ILUSTRACJE
3. Województwo.....mazowieckie.....		

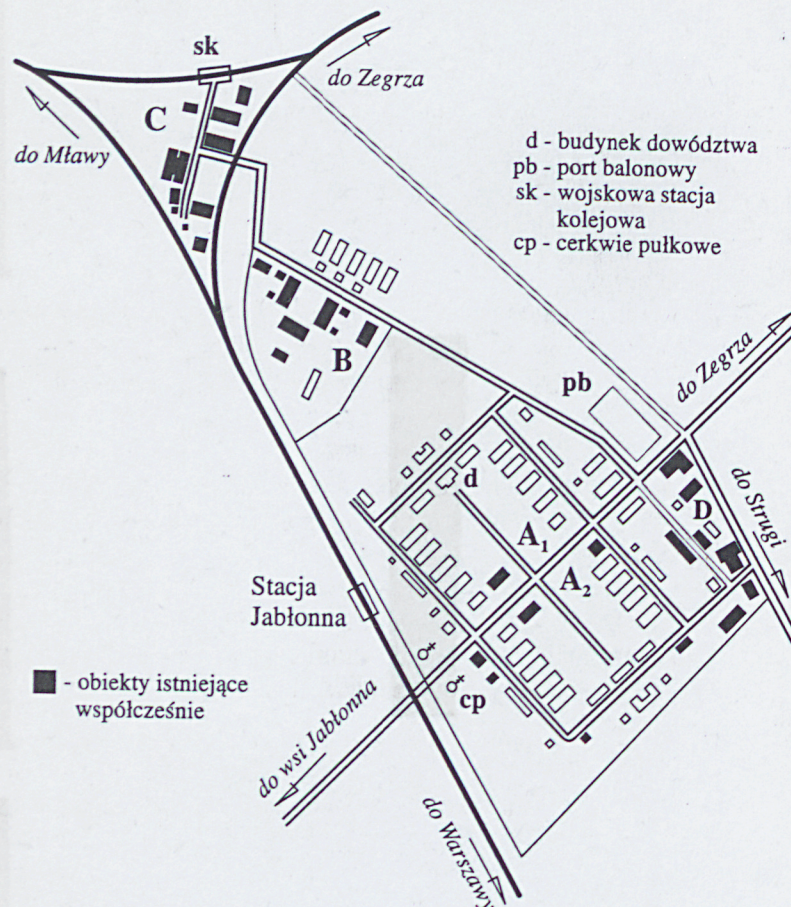
2. Widok garnizonu na niemieckiej mapie z 1914 r.
Reprodukowana w: J. Szczepański, Obóz Hurki, s. 72.

1. Widok drewnianych budynków z pierwszego etapu budowy garnizonu
na niemieckiej pocztówce z 1917 r.
Reprodukowana w: J. Szczepański, Powiat legionowski..., s. 5.

Wkładkę założył..... Izabella Sadowa, XI.2002 r.....

Miejsce przechowywania negatywów:archiwum własne.....

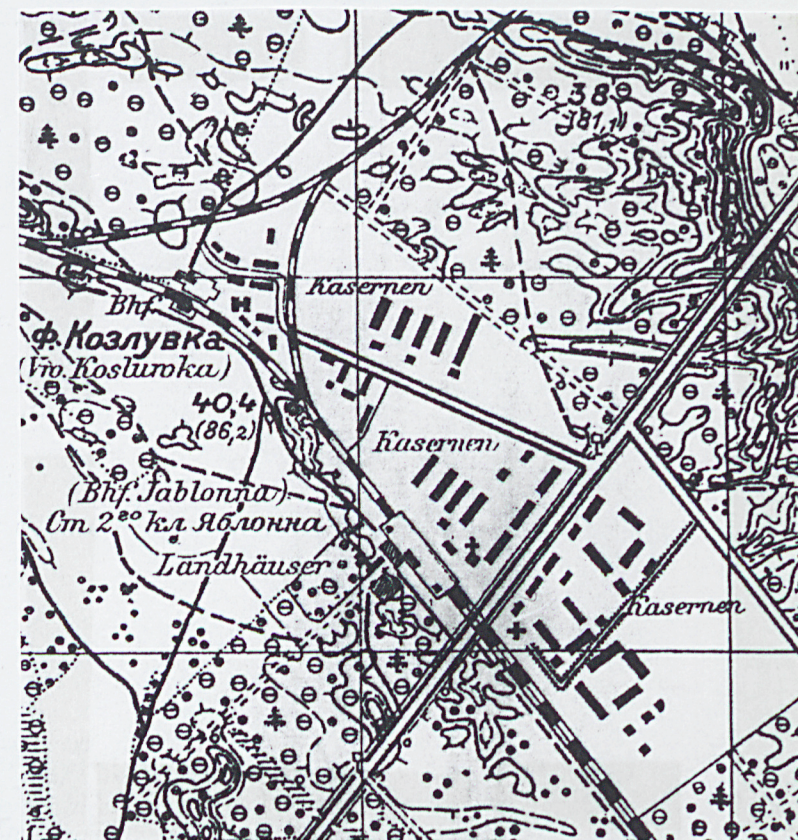
GARNIZON PRZED I WOJNĄ ŚWIATOWĄ

- A₁, A₂ - drewniany zespół koszarowy z 1892 roku wzniesiony dla rezerwowych pułków piechoty: 191. drohiczyńskiego i 192. wawerskiego (po 1910 r. — 8. estlandzki pułk piechoty).
- B, C - ceglane koszary z 1897 roku przeznaczone dla żołnierzy 4. batalionu kolejowego.
- D - murowany kompleks z końca lat 90 - tych XIX wieku zbudowany dla oddziału balonowego.

Rys. J. Szczepański

3. Rekonstrukcja pierwotnego rozplanowania garnizonu w Jabłonnej,
Reprodukowana w: J. Szczepański, Obóz Hurki, s. 11.

4. Widok garnizonu na niemieckiej mapie z 1914 r.
Reprodukowana w: J. Szczepański, Obóz Hurki, s. 110.